

**ЛЬВІВСЬКІ МОНАСТИРІ НА ФОТОНЕГАТИВАХ
КІНЦЯ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ ст.
(на матеріалах Львівської національної наукової бібліотеки
України імені В. Стефаника)**

Уляна Красник

*молодший науковий співробітник відділу наукових досліджень
спеціальних видів документів Інституту досліджень бібліотечних
мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаника*

Проаналізовано складові збірки зображень монастирських ансамблів м. Львова на матеріалах колекції фотодокументів Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаника. Унікальні фотодокументи можуть бути використані як ілюстративний матеріал до мистецьких та історичних видань, а також для дослідження історії архітектури окремих будівель та забудови міста в цілому.

Ключові слова: фотодокумент, фотонегатив, монастир, костел, сакральна архітектура.

The components of a collection of images of monastic ensembles of Lviv based on the materials of the photo-document collection of the Institute for the Study of Library Art Resources of the National Library of Ukraine named by V. Stefanyk. Unique photographic documents can be used as illustrative material for artistic and historical editions, as well as for studying the history of the architecture of individual buildings and building of the city as a whole.

Keywords: photo document, photonegative, monastery, church, sacral architecture.

Проанализированы составляющие сборки изображений монастырских ансамблей г. Львов на материалах коллекции фотодокументов Института исследования библиотечных художественных ресурсов ЛННБ Украины им. В. Стефаника. Уникальные фотодокументы могут быть использованы как иллюстративный материал к художественным и историческим изданиям, а также для исследования истории архитектуры отдельных зданий и застройки города в целом.

Ключевые слова: фотодокумент, фотонегатив, монастырь, костел, сакральная архитектура.

Фотографію як візуальне джерело інформації до вивчення історії культури та мистецтва почали досліджувати лише у другій половині ХХ ст. Через ілюзію простоти сприйняття світліну не піддавали аналізу і не сприймали як глибоке за своїм змістом історіографічне джерело. Фотографія на відміну від інших творів мистецтва, які відображають дійсність через призму художніх прийомів і уяви митця, створює фотодокумент. У цьому фотодокументі зафіксовані усі деталі та нюанси, що дає можливість розцінювати це зображення як важливе джерело для вивчення історії культури та мистецтва. За змістом і характером фотодокументи поділяють на:

- подієві, що відображають окремі факти, події;
- видові, що фіксують зображення окремих предметів, будівель, місцевостей;
- портретні.

Колекцію фотонегативів із зображеннями львівських монастирів, яка зберігається у фонді Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, можна класифікувати як збірку видових фотодокументів.

На початок 2017 р. опрацьовано 174 од. зб. фотонегативів цієї тематики. Фотонегативи кінця ХІХ — початку ХХ ст. переважно скляні, оскільки плівку для фотозйомки почали активно використовувати лише з 1923 р., і походять в основному з колишнього Музею Любомирських, Бібліотеки Павліковських, збірки Університету Яна Казимира (нині Львівський національний університет імені Івана Франка), приватних і монастирських колекцій. Ці зображення є доволі високої якості, чіткі, практично без ушкоджень. Частина фотопластин має супровідний текст, який дає змогу ідентифікувати авторів, це — В. Тисс (W. Tyss), Регоровський (Regowski), Ф. В. Гачевський (F. W. Haczewski), Скурський (Skórski). Важливою інформацією для дослідників є не лише вписане на краї фотонегатива ім'я фотографа, а й почерк, яким це ім'я вписане. За характером почерку можна дослідити хто був автором підпису — сам автор зйомки чи власник колекції.

Збірка фотонегативів включає зображення Бернардинського монастиря і костелу св. Андрія Первозваного, Домініканського монастиря і костелу Божого тіла, монастиря кармеліток босих і

костелу Матері Божої Громничої, головного храму монастиря кармелітів босих костелу св. Михаїла, монастиря Ордену єзуїтів і костелу св. Петра і Павла, монастиря францисканців і костелу Непорочного Зачаття Діви Марії, монастиря бенедиктинок і костелу Усіх Святих, Василіанського монастиря св. Онуфрія, монастиря тринітаріїв і костелу св. Миколая, монастиря кармелітів взутих і костелу св. Мартина, костелу св. Агнеси давнього монастиря кармеліток взутих.

Найповніше у збірці представлені зображення монастирів Ордену братів менших (бернардинів) і Ордену босих братів Пресвятої Діви Марії з гори Кармель (кармелітів).

Зображений на фотодокументах колекції Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів монастир оо. Бернардинів і костел св. Андрія Первозваного у Львові побудовано у XV ст. Польський історик і архівіст А. Прохаська у своїй праці «оо. Bernardyni lwowscy» 1920-й рік вважає 460-ою річницею заснування монастиря у Львові. Отже, за його версією, монастир був заснований у 1460 р. [12, s. 1]. Гроші на будівництво і землю подарував львівський староста Анджей Одровонж зі Спрови [12, s. 13]. Це були повністю дерев'яні будівлі. Після кількох нищівних пожеж монастир був відбудований у 1514 р. пруським муром (тобто у фахверковій конструкції) — з дерева і цегли. Наприкінці XVI ст. земельну ділянку розширили і почали планувати зведення нових костелу та монастиря. Будівничі наштотувалися на протидію тодішньої міської влади через віддаленість від міських оборонних укріплень. Для вирішення цього питання король Сигізмунд III створив спеціальну комісію за участю Єжи Мнішка і Станіслава Жолкевського. На підставі висновків цієї комісії у 1603 р. був виданий дозвіл на будівництво Бернардинського монастиря за умови, що будівля матиме власні укріплення, які увійдуть до загальноміської оборонної системи. Таким чином монастирський комплекс розмістився за межами міського муру, у південно-східній частині передмістя за Галицькою брамою.

Костел св. Андрія орієнтований, мурований з тесаного каменю, частково тинькований. Побудований характерним для Русі цього періоду способом — старий фахверковий храм не розбирали, нові муровані стіни будували ззовні, після зведення нового склепіння, рештки

старих стін вивозили. Костел був зведений у вигляді тринавної базилики з видовженими хорами та гранованою апсидою [5, s. 32].

Автором плану будівництва був монах Бернард Авелідес, архітекторами — Павло Римлянин, Амвросій Прихильний, Андреас Бемер. Павло Римлянин розпочав будівництво 1600 р., однак у 1613 р. відійшов від справ, а у 1618 р. помер. Орієнтовно з 1609 р. до будівництва костелу долучився Амвросій Прихильний, завершував будову Андреас Бемер [5, s. 57].

Головний фасад костелу св. Андрія має два яруси, вирішені різними архітекторами в дещо відмінній стилістиці. Нижній ярус — в традиціях італійського ренесансу, характерного для творчої манери Павла Римлянина. Горішній ярус — у стилістиці північного німецько-фламандського ренесансу (маньєризму) виконав Андреас Бемер. Фасад храму прикрашають статуї святих Ордену бернардинів, апостолів Петра і Андрія, Матері Божої.

Монастирські келії та господарські будівлі муровані з цегли і каменю, тиньковані. Крила монастиря згруповані навколо квадратного патію [5, s. 51]. Стіни підтримують контрфорси, внутрішнє планування — коридорне під склепінчастими і хрестовими перекриттями.

З північної сторони розташована 38-метрова вежа-дзвіниця з межовим годинником, з південної — монастирська студня, побудована у 1620 р. У 1736–1737 рр. колодязь накрили мурованою з каменю ажурною ротондою. Чотири широких прямокутних філяри підпирають копулу у формі дзвону, увінчує ротонду статуя св. Яна з Дуклі. Зсередини ротонди збереглися розписи зі сценами життя цього святого. Статуя св. Яна, який певний час жив у Бернардинському монастирі, прикрашала також колону, яку у 1736–1737 рр. побудував Томаш Гуттер. Колона і зараз стоїть на площі перед фасадом костелу св. Андрія, але з 1944 р. її увінчує не фігура святого, а декоративна ваза.

На більшості фотонегативів колекції ЛННБ України ім. В. Стефаніка Бернардинський монастир зафіксований зі сторони площ Соборної та Митної. Цікавими є зображення монастиря зі сторони нинішньої вул. Вальної. Тут колись був знаменитий монастирський сад — Бернарденгарден. Окремо зафіксовані вежа, колодязь з аркою, деякі архітектурні елементи. Цінними є зображення вівтарів костелу

св. Андрія, які виконали Томаш Гуттер і Конрад Кутшенрайтер. Фотопластина із зображенням фасаду костелу підписана іменем фотографа або колекціонера – Скурський (Skórski).

Монастир кармелітів босих і костел Благовіщення Діви Марії (нині церква св. Архангела Михаїла, УГКЦ) представлений у колекції фотонегативів зображеннями фасаду головного храму (вид зі сторони нинішньої вул. Винниченка) та зсередини (фрагменти інтер'єру). Окремо зафіксований знаменитий вітвар рожевого і чорного мармуру в пресвітері (тапетта).

Цей монастирський ансамбль побудовано на кошти магната Якуба Собеського, брацлавського і київського воєводи Олександра Заславського, Олександра Куропатви та Ельжбети Яцимірської на пагорбі, викупленому у Яна Кщоновича в 1631 р. Пожертву на будівництво зробив також король Владислав IV Ваза [6, s. 133]. Від 1784 р. до 1789 р. костел і монастир було передано реформаторам взамін за втрачені приміщення при костелі св. Казимира, але з 1789 р. тут розмістилися кармеліти взуті (черевичкові) [6, s. 133].

За взірць при будівництві костелу взяли церкву Іль-Джезу у Римі (проект Мікеланджело Буонаротті, архітектори Віньола та Джакомо делла Порта). Храм має багато спільного також з костелом св. Терези у Вільносі.

Костел орієнтований, однонавовий, але нава з обох сторін поєднується з каплицями, що створює ефект бічних нав. Презбітеріум запроєктований у формі балдахіну, піднятого на восьми колонах. Костел св. Архангела Михаїла пов'язаний з іменем італійського архітектора Адама де Лярто. Саме його вважають автором цього храму, проте це лише гіпотеза. Офіційно архітекторами костелу і монастиря вважають Яна Покоровича, Алоїза Вондрашку, Владислава Галицького.

Монастир прилягає до костелу зі сходу. Західна і північна сторона монастиря оточена муром, південна — господарськими будівлями. Усі приміщення муровані з цегли, з додаванням тесаного каменю, тиньковані [6, s. 139].

За межами міських укріплень було також побудовано костел св. Марії Магдалени, зображення якого є окрасою колекції фотодокументів ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Храм збудували домініканці у 1600-х роках на території, де раніше був маєток родини

Сикстів [11, s. 286]. Гроші на будову офірувала Анна Пстроконська гербу Папарона. Авторами проекту костелу були архітектори Войцех Келар і Мартин Годний. Під час війни 1648 р. костел зазнав значних втрат. Після кількох пожеж, у 1754–1758 рр. храм було розширено і перебудовано, змінено його фасади й інтер'єр. Роботами керував архітектор Мартин Урбанік, який створив типовий для базилики корпус костелу. Деякі елементи будови, наприклад обрамлення головного порталу, що підтримує балкон, схиляє до думки, що до робіт з перебудови святині також був залучений Бернард Меретин [11, s. 304]. Неповторного шарму і впізнаваності на панорамах міста костелу св. Марії Магдалени додають необарокові бані, які увінчують вежі. Славу костелу принесли чудові різьблені вівтарі зі скульптурами, авторство яких, на думку дослідників історії мистецтва і культури Бориса Шенгери й Тадеуша Маньковського, належить Петру Полейовському та Йогану Пінзелю [11, s. 307].

Фотодокументи, на яких зображені фрагменти інтер'єру костелу, статуї, окремі архітектурні деталі, є цінним джерелом для істориків мистецтва, оскільки внутрішнє убранство костелу втрачене практично повністю.

Окрасою колекції є зображення монастиря кармеліток босих і костелу Матері Божої Громничої. Архітектурний ансамбль костелу і монастиря розміщений на північному сході від Ринку, за давніми Губернаторськими валами. Землі під забудову дарували батьки майбутнього короля Яна III — Якуб Собеський і Софія Теофілія з Даниловичів. Перші приміщення монастиря, костел і дзвіниця були дерев'яними. Мурований костел будували впродовж 1644–1692 рр. під керівництвом Яна Годного і Томаша Дубінського [10, s. 280]. Автором проекту був італійський архітектор Джованні Баттиста Джизлені, зразком слугував фасад барокового храму Санта Сусанна у Римі (архітектор Карло Мадерно). Початково храм був освяченим як Костел Матері Божої з Лоретто.

Костел орієнтований, мурований з каменю і цегли. Фасад розділений на два нерівної ширини яруси карнизом, фризом і архитравом, декорований тосканськими пілястрами та скульптурами св. Йосифа і св. Терези. Скульптури виконав у 1688 р. Андреас Швангер. Трикутний тимпан, який завершує композицію другого ярусу, оздоблений гербами Собеських і Даниловичів.

У 1792 р. рішенням австрійської влади монастир і костел закрили. У приміщенні костелу розмістили склад. Храм повернено віруючим у 1842 р. і освячено іменем Матері Божої Громничої. Після Другої світової війни костел і монастир передали військовим, а з 1976 р. тут розмістилась експозиція Обласного управління якості, метрології та стандартизації. Сьогодні тут греко-католицька церква Стрітєння Господнього.

Храм представлений зображеннями фасаду, з них два походять із збірки фотодокументів колишнього Музею Любомирських.

Цінними для істориків і краєзнавців є фотонегативи із зображенням львівського монастиря бенедиктинок, який був першим жіночим навчальним закладом та жіночим монастирем римо-католицького обряду на землях Червоної Русі [9, s. 91]. Ідея заснування згромадження бенедиктинок у Львові належить Катерині, старшій доньці діди́ча Адама Сапоровського. Вона зуміла переконати батька, останнього з роду Колів Сапоровських, дарувати села Хлібичин, Михалків, Ключі і Сапоровичі на потреби монастиря. Діди́чні землі, які становили посаг Катерині і її сестер, Сапоровська отримала 24 січня 1593 р. Незабаром за 1200 зл. у родини Гербурт була придбана осідлість на Галицькому передмісті Львова, де впродовж 1593–1597 рр. побудовані дерев'яні монастир і костел. Пожежі і татарські набіги змусили бенедиктинок розпочати будівництво нової, тепер уже мурованої осідлості.

Архітектором монастиря бенедиктинок і костелу Усіх Святих вважається Павло Римлянин, оскільки цей факт підтверджує його тестамент, у якому будівничий згадує, що працював для монастиря і «вже мало що невикінченим залишилося» (*I ju[s]z malo co niedorobonego zostalo*) [9, s. 94].

До колекції фотонегативів ЛННБ України ім. В. Стефаніка належать зображення фасаду костелу Усіх Святих, фасаду монастиря, внутрішнього двори́ка, фрагментів склепінь, окремих архітектурних деталей. Широко представлені світлини скульптур та ікон, які прикрашали костел і монастир.

Зображення одного з найдавніших львівських монастирів — монастиря Святого Онуфрія, є дуже рідкісними. Його заснування

датують приблизно XIII ст. Збереглися відомості про ранній, і зокрема княжий, період його існування. Так, Бартоломій Зиморович у своїй праці «Leopolis triplex» зазначив, що король Лев I передав монастирю Святого Онуфрія на зберігання ікону Богородиці, яку малював нібито сам Лука Євангеліста [1, с. 135].

Монастир і церква спочатку були дерев'яними і розміщувалися ближче до Замкової гори. Орієнтовно у 1550 р. на території монастиря було побудовано два нові муровані храми — церкви св. Онуфрія і св. Трійці. Кошти на будівництво подарував український князь і магнат Костянтин Острозький. Храми прилягали один до одного, але кожен мав власний вхід. Оскільки у стінах церкви св. Онуфрія є великі фрагменти коленого каменю давнішого походження, ймовірно, ця церква збудована раніше, а під час будови церкви св. Трійці реконструйована. У 1820 р. до церкви св. Онуфрія добудовано пресвітерію і дві захристії, а у 1902 р. з лівої сторони — нову каплицю. Після цих перебудов «церква виглядає як зложена з трьох нав, вкритих трьома банями» [1, с. 136]. Сам монастир також перебудовували багато разів. Між XVI і XVIII ст. при монастирі функціонував шпиталь, який також був притулком для старих і німецьких.

У монастирських стінах у 1573 р. Іван Федорович заснував друкарню, з якої вийшли «Апостол» і «Буквар». Першодрукаря поховали на території монастиря, а його могилу прикрасила плита з епітафією про те, що він у Львові «друкуванняє занедбалос обновил». На монастирському цвинтарі поховані також галицький учений-василіянин, професор гебрійської та грецької мов Львівського університету Арсен Радкевич (1759–1821), ректор Львівського університету, богослов та історик Модест Гриневецький (1758–1823), український чернець-василіянин, педагог Теофан Голдаєвич (?–1822).

Фотозображення монастиря св. Онуфрія є великою художньою та історичною цінністю, оскільки через руйнацію, завдану радянською владою, автентичних предметів інтер'єру практично не залишилося.

Найширше в колекції фотонегативів представлений монастир оо. Домініканців. Дата і точні відомості про його заснування у Львові відсутні. Є дві версії, одна з яких гласить, що домініканців

запросив до міста у 1270 р. король Лев I на прохання своєї дружини Констанції, доньки угорського короля Бели IV.

Ансамбль монастиря і костелу розміщений у північно-східній частині старого міста. Точної дати будівництва костелу немає. Згідно з переказами, початково костел був присвячений св. Петрові і Павлові. Посвята Божому Тілу стосувалася лише нави і лише згодом була перенесена на весь костел. Вперше храм Божого Тіла згадано письмово у документі Владислава Опольчика у 1378 р. Костел був мурований, двонавний, виконаний в так званому казимирівському стилі. Після пожежі у 1407 р. костел відбудований у готичному стилі на кошти міщанина Миколая Бенка і його дружини Анни з Жабокруків. Після двох пожеж, остання з яких знищила практично дотла готичний Львів, монастир не занепав. Було збудовано бібліотеку, нову спальню для ченців, монастир перебудовано у маньєричному стилі. З тих часів у костелі залишилися надгробки, виконані у стилі нідерландського маньєризму, авторство яких приписують львівському скульпторові Германові ван Гутте (?–1582). Через появу тріщин у склепінні костел розібрали.

Новий костел Божого Тіла перебудований у XVIII ст. за проектом Яна де Вітте в стилі пізнього бароко. Інтер'єр костелу прикрасили скульптури С. Фесінгера, фасад оздобив Кс. Фесінгер [7, s. 178].

Зображення фасаду, купола, окремих архітектурних деталей та скульптурних композицій у 1934 р. виконав львівський фотограф В. Тисс. Тут представлені — надгробок графині Дунін-Борковської (скульптор Бертель Торвальдсен), надгробок Яна Свошовського (скульптор Ян Пфістер), головний вівтар, колони, ікони Божої Матері та Богородиці з Дітям, вівтар каплиці Потоцьких, скульптурна композиція Богородиця з дітям (Мати Божа Яцкова), каплиця Потоцьких, скульптура Христос бичований, скульптури св. Рози, Вінсента, Августина, Катерини, Іоана Хрестителя. Варто зазначити, що колекція фотонегативів містить також цінну збірку зображень окремих ікон, скульптур, вівтарів, більшість з яких сьогодні втрачена. Впродовж 1934–1935 рр. львівський фотограф В. Тисс зафіксував велику колекцію скульптур та ікон костелу Божого Тіла і монастиря оо. Домініканців, більшість з яких були знищені або вивезені після Другої світової війни до Польщі. Так, наприклад, ікона Благовіщення сьогодні знаходиться у Кракові.

Фотодокументи Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів містять цікаву підбірку зображень фасаду та фрагментів інтер'єру костелу Ордену єзуїтів, який був чи не найбагатшим у Львові. Єзуїти осіли в місті у 1584 р. за сприяння архієпископа Яна Соліковського [4, s. 71]. У 1587 р. архієпископ передав єзуїтам каплицю св. Станіслава, більш відому як Жебрацька або Милосердного Ісуса Христа. Монастир отримав землю під забудову неподалік Францисканського костелу, згодом місто виділило для єзуїтів нове місце, ще одну земельну ділянку офірувала вдова Софія Гандзьова. Змінивши декілька місць, єзуїти за правління Сигизмунда III остаточно осіли на території нинішньої Театральної вулиці. Тут, за рішенням королівської комісії за участі Войцеха Капіноса, Адама Покори, Павла Римлянина, Амброзія Прихильного, Захарія Справного і Войцеха Жичливого, було окреслено розміри земельної ділянки під забудову. До Єзуїтської колегії належали також мастки і села: Бачів, Бердичів, Чорнокінци, Деревач, Дроздовичі, Голоско, Кугаїв, Ляхів, Ляски, Лісневичі, Милятичі, Млинів, Мужилівичі, Настасів, Новосілки, Прилбичі, Товщів, Тучапи, Вулька Єзуїтська, Зимна Вода [4, s. 72].

Перші проекти мурованих костелу і монастиря виконав один із ченців ордену анонімно [4, s. 74]. Будова тривала довго, і лише з приходом нового архітектора з Італії Джакомо Бріано, який не розробляв нового проекту, а лише вніс у креслення костелу форми, що вперше склалися у схемі фасаду церкви Іль Джезу в Римі, справи пішли на лад. Схема фасаду римської святині широко розповсюдилася в європейській архітектурі XVII ст. і стала характерною для стилю бароко. Фундаторкою будівництва костелу Петра і Павла стала Ельжбета Луція Сенявська.

Костел повернений презбітерієм на захід, тринальний, з класичним для базиліки корпусом. Вівтарі для храму впродовж 1736–1737 рр. виготовили скульптори Томаш Гуттер і Конрад Кутшеррайтер. Фрески і настінні розписи — пензля Франциска та Себастьяна Екштайнів — вихідців із Брно в Моравії.

Монастирський ансамбль розміщений на захід від ринку і колись прилягав до міських мурів. Усі будови, які належать до цього комплексу, муровані з каменю і цегли, тиньковані, з використанням

каменю на фасаді костелу, а також фрагментарно в інших архітектурних деталях Єзуїтської колегії.

Упродовж 1946–2011 рр. костел св. Петра і Павла використовувався як книгосховище ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Сьогодні церква св. Петра і Павла належить Курії Львівської Архідієцезії УГКЦ. З 2016 р. розпочаті реставраційні роботи фасаду та інтер'єру.

В колекції Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів представлені зображення фасаду костелу св. Петра і Павла, які виконав інженер Вільницький, а також зображення емпори, балюстради, триптиху, розп'яття роботи Яна Пфістера. Більша частина фотонегативів походить зі збірки колишнього Музею Любомирських.

Унікальними є зображення монастиря св. Лазаря. Дерев'яні костел і монастир побудував член Вервечкового товариства Марек Шарфенбергер-Острогурський у 1616 р. на Калічій горі, але на вимогу медиків шпиталь, облаштований при монастирі, був перенесений на тодішню Сокільницьку вулицю (нині вул. Коперника). До комплексу будівель прилягали землі Амвросія Прихильного, які архітектор подарував шпиталю, і у 1621 р. за власним проектом розпочав будівництво мурованого костелу. У 1640 р. Амвросій Прихильний помер і був похований у крипті костелу. Будівництво, виконуючи волю покійного, завершив Мартин Годний. Згідно з наказом короля Владислава IV, за проектом Фридерика Гетканта шпиталь оточили оборонні укріплення. Частина автентичного муру XVII ст. збереглася дотепер.

Комплекс костелу і шпиталю, розміщений на південно-східному боці теперішньої вулиці Коперника, є пам'яткою епохи Ренесансу з виразно помітними ремінісценціями готики. Храм і шпиталь муровані, тиньковані. Костел св. Лазаря тринавний, презбітерії скерований на північний схід, гармонійно поєднаний з двома симетричними відносно костелу крилами шпиталю. Після багатьох років запустіння костел зберіг три вівтарі, амвон, пам'ятні таблиці. Костельний орган у 1980 р. передано до Музею історії релігії у Львові, відтак перевезено до філіалу цього музею у Червонограді [2].

На скляних фотопластинах із зображеннями цього архітектурного ансамблю вказані прізвище, дата і адреса (Regorowski, Lwów, ul. Potockiego, 15a). Серед зображень — центральний і бічні фасади,

вид з боку вул. Коперника, фрагменти муру з графіті, інтер'єри. Ці кадри особливо цінні тим, що абсолютно всі скульптури, предмети інтер'єру та ікони, за винятком образу «Богоматір з вервечкою», втрачено.

Зображений на фотодокументах Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Вірменський кафедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці — єдиний храм Вірменської апостольської церкви в Західній Україні. Храм у другій половині XIV ст. побудував львівський будівничий Дорінг. Собор вдало поєднав традиції давньоруського і вірменського монументального будівництва. Церква початково була невеличкою спорудою у плані грецького хреста [1, с. 74]. У XVII ст. до неї добудовано поздовжню наву. При церкві — аркади XVI–XVII ст. і давній цвинтар.

Вірменський собор відомий також трьома невеличкими, з'єднаними між собою, двориками, які сформувалися впродовж XIV–XX ст. Перший монастирський дворик розташований в північній частині, обмежений будівлями Успенського храму і Монастиря вірменських бенедиктинок. Його внутрішній інтер'єр прикрашають два вапнякових барельєфи XVI ст. Південний (центральный) дворик захищений зі сторони вулиці Вірменської ґратами. Стіною з арочними прорізами він з'єднаний зі Східним двориком. Тут розташовані дерев'яна капличка «Голгофа» XVIII ст. та скульптура Богородиці з немовлям на руках. Окрасою Східного дворика є колона коринфського ордеру, присвячена святому Христофору, встановлена тут після пожежі 1671 р. Вірменський собор зафіксований з бічного фасаду з вул. Вірменської.

Зображення монастиря кармеліток взутих у колекції фотонегативів представлені боковим і головним фасадами будівлі. Окремо зафіксована статуя Діви Марії ліворуч від парадного входу до храму.

Кармелітки взуті побудували свій перший дерев'яний монастир із костелом св. Агнеси у Львові на вулиці Гончарській (нині вулиця Князя Романа). З часом приміщення монастиря стало затісним для згромадження сестер і у 1671 р. Олександр Януш дарував сестрам земельну ділянку біля схилу гори Шембека. Тут кармелітки побудували нові костел і монастир з дерева. У 1711 р. до монастиря принесла свій посаг 60 тис. золотих Катерина Белзецька,

донька белзького стольника Адама Белзецького. За проектом невідомого архітектора впродовж 1714–1716 рр. було збудовано муровані з каменю і цегли костел св. Агнеси і монастир. Суттєві зміни фасаду і форми головного купола у 1743–1759 рр. здійснив Бернард Меретин. Костел отримав нові настінні розписи, велику територію монастиря оточив мур [3, с. 271]. Неподалік від південно-східного крила монастиря встановлено тосканську колону, яку увінчує скульптура Богородиці з дітям [3, с. 275]. У 1782 р. монастир було зліквідовано. Приміщення міняло власників і занепадало. У 1817 р. зруйновані будівлі викупив Юзеф Максиміліан Оссолінський. Архітектор Юрій-Єжи Глоговський перебудував приміщення під потреби бібліотеки і музею.

Сучасне приміщення ЛННБ України ім. В. Стефаніка складається з двох споруд — двоповерхового п-подібного корпусу і колишнього костелу з трикутним портиком на місці колишнього головного входу. У зовнішньому оздобленні використано колони (ризаліт парадного входу, портик костелу) та півколони (фасад з боку вулиці Стефаніка) коринфського ордеру. Колишній костел увінчаний куполом на еліптичному барабані, його портик завершується трикутним фронтоном. Збереглися декілька порталів XVIII ст., в куполі колишнього монастиря дотепер видніють розписи [3, с. 276].

Зображений на фотодокументах Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів костел св. Казимира побудований в стилі бароко у 1656–1664 рр. для ченців Ордену реформаторів на кошти Миколая Бегановського. Земельну ділянку офірувала Софія Теофіла Данилович. Костел мурований, однонавний, прямокутний у плані, з витягнутою апсидою. Будівля накрита двосхилим дахом і увінчана сигнатуркою. Головний фасад оздоблений високим фронтоном з кам'яними вазонами і нішами з фігурами святих [8, с. 228].

З приходом радянської влади храм було зачинено, а згодом передано у власність Львівському державному університету внутрішніх справ.

Фотонегативи цього храму, як і костелу св. Мартина при монастирі Ордену кармелітів взутих і головного храму монастиря оо. Домініканців-обсервантів костелу св. Урсули, цінні тим, що зберегли зображення фасадів і інтер'єрів, які внаслідок нецільового призначення приміщень повністю втратили настінний розпис, скульптурне оздоблення, різьбу, ікони.

За останні сто років архітектура міста змінилася. Деякі будівлі втрачені назавжди, деякі зазнали змін через перебудови, заміну автентичних дахів, брам, вікон. Порушені архітектурні ансамблі, змінена забудова навколишнього простору, подекуди доволі агресивно. Фотодокументи колекції Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаніка можуть бути використані як ілюстративний матеріал до мистецьких та історичних видань, а також для дослідження історії архітектури окремих будівель та забудови міста в цілому.

1. *Крип'якевич І.* Історичні проходи по Львові / *Іван Крип'якевич.* — Львів : Каменяр, 1997. — 165 с.
2. Львів. Монастир та шпиталь св. Лазаря [Електронний ресурс] // Україна Інкогніта. — Режим доступу: <http://ukrainaincognita.com/lvivska-oblast/lviv/lviv-monastyr-monastyr-ta-shpytal-svyatogo-lazarya>. — Назва з екрана. — Дата перегляду : 20 лют. 2017 р.
3. *Adamski J.* Dawny kościół Św. Agnieszki i klasztor SS. Karmelitanek Trzewiczkowych (później gmach Ossolineum) / *Andrzej Betlej* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 269-278. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 19).
4. *Betlej A.* Kościół p.w. SS. Piotra i Pawła oraz dawne kolegium ks. Jezuitów / *Andrzej Betlej* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 71-126. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 20).
5. *Betlej A.* Kościół p.w. Św. Andrzeja i klasztor OO. Bernardynów / *Andrzej Betlej* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 13-69. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 20).
6. *Betlej A.* Kościół p.w. Św. Michała Archanioła (Nawiedzenia Najśw. Panny Marii) i klasztor OO. Karmelitów Trzewiczkowych (pierwotnie Bosych) / *Andrzej Betlej* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 133-170. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 20).

7. *Biernat M.* Kościół p.w. Bożego Ciała i klasztor OO. Dominikanów / *Marcin Biernat, Michał Kurzej, Jan K. Ostrowski* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 171-281. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 20).
8. *Biernat M.* Kościół p.w. Św. Kazimierza i Zakład Wychowawczy SS. Miłosierdzia (dawny klasztor OO. Reformatów / *Marcin Biernat* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 221-248. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 19).
9. *Kurzej M.* Kościół p.w. Wszystkich Świętych i klasztor PP. Benedektynek / *Michał Kurzej* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 91-154. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 19).
10. *Nesterow R.* Kościół p.w. Oczyszczenia Najśw. Panny Marii i dawny klasztor SS. Karmelitanek Bosych / *Rafał Nesterow* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 279-296. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 19).
11. *Ostrowski J. K.* Kościół parafialny p.w. Marii Magdaleny i dawny klasztor OO. Dominikanów / *Jan K. Ostrowski* // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego : praca zbiorowa. — Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury. Drukarnia narodowa, 1996. — S. 285-308. — (Seria : Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej ; t. 20).
12. *Prochaska A.* OO. Bernardyni lwowscy / *Antoni Prochaska*. — Lwów : Nakładem Rady Parafialnej, 1919. — 16 s. — (Seria : Wyd. Rady Parafialnej Parafii Św. Andrzeja we Lwowie ; t. 13).